

การศึกษา

1. ความหมายของคำว่า "การศึกษา"

(Education)

สมมุติว่า มีห้องอยู่ห้องหนึ่งไม่มีประตู ไม่มีหน้าต่าง อยู่เลข ภายในห้องก็ไม่มีอะไรนอกจากท่อให้อากาศเข้าได้ อยู่สูงมากบนเพดาน, และที่ข้าง ๆ พื้นห้อง มีช่องเล็ก ๆ อยู่ ช่องหนึ่งพอที่จะส่งอาหารเข้าไปได้เท่านั้น สมมุติต่อไป อีกว่า เอาเด็กเล็กคนหนึ่งใส่ไว้ในห้องนั้นแต่ผู้เดียว และปิดช่องเล็ก ๆ นั้นเสียให้สนิทตลอดเวลาจะเปิดก็เฉพาะคอน สอดจานอาหารและน้ำเข้าไปให้ และรีบปิดช่องโดยรวดเร็ว เพื่อไม่ให้เด็กคนนั้นได้เห็นอะไรภายนอกห้องเป็นอันขาด

สมมุติอีกครั้งหนึ่งว่า สิบปีต่อมาเด็กคนนั้นมีชีวิตอยู่ ได้ เราจึงพังห้องนั้นเข้าไป และนำเอาเด็กคนนั้นออกมาขอให้ลองนึกดูว่าเด็กคนนั้นจะมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

เด็กจะไม่รู้ว่าตัวเป็นหญิงหรือเป็นชาย ไม่รู้จักภาษา พูดไม่ได้ ไม่เคยประสบพบเห็นมนุษย์มาก่อนเลย ไม่เคยเห็นห้องฟ้า พระอาทิตย์ ต้นไม้ สัตว์ บ้านช่อง ถนนหนทาง ผันตก แดกออก ฯลฯ เรียกว่าไม่เคยพบอะไรทั้งนั้น คงจะดูพิลึกเต็มที พูดก็ไม่ได้ กิริยามารยาทก็ไม่ดี ทุก ๆ อย่างไม่เคยเห็น ไม่เคยสัมผัสทั้งสิ้น นอกจากกำแพงห้องสี่ด้านของห้องเท่านั้น

การที่ไม่เคยได้ ประสบ พบเห็นหรือสัมผัสอะไรเลยนี้ เรียกว่า ไม่มีประสบการณ์นั่นเอง, ซึ่งทำให้ไม่รู้อะไรทั้งสิ้น กล่าวอีกทีหนึ่งก็คือ ไร้การศึกษา อย่างเด็ดขาด แต่ถ้าเด็กผู้ใดได้ประสบพบเห็นพอควร หรือว่ามีประสบการณ์พอควร ก็เรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาพอควร ส่วนเด็กที่ได้ประสบพบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากมายหลายด้านและถ้วนแล้วแต่เลือกสรรมาให้เฉพาะที่ดีที่สุด ๆ และเหมาะสมทั้งนั้น กล่าวคือ มีประสบการณ์มากและดีด้วยนั้น ก็เรียกได้ว่าเป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี

เด็กที่เราสมมุติขึ้นนั้น จะเห็นได้ว่าเติบโตขึ้นมาหรือ งอก ขึ้นมาแต่ทางร่างกายเท่านั้น ส่วนทางจิตใจ ทางความรู้

และทางทักษะทั้งปวง ไม่ได้เจริญหรือ งอก ขึ้นเลย ถ้าจะกล่าวอีกทีหนึ่ง, ก็คือว่า เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษานั้นเติบโต และ งอก ขึ้นมาอย่างไม่ครบถ้วน และ ไม่งดงาม เสียเลย ตรงกันข้ามเด็กที่ได้ประสบพบเห็นมาก และถ้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี ๆ และเหมาะสม หรือที่เรียกว่าได้รับการศึกษานั้น ย่อมจะได้ งอก ขึ้นอย่างครบถ้วน หรือ อย่างงดงาม เช่น อ่านออกเขียนได้ มีความรู้แขนงต่าง ๆ มีวินัยดี รู้จักการ แ่่งกายที่สุภาพ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีวาจาไพเราะมี คุณธรรมและศีลธรรม รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี ประ กอบอาชีพได้ รู้จักเคารพบิดามารดาและครูบาอาจารย์ รู้สึก ห่วงแทนประเทศชาติ ฯลฯ เด็กอย่างนี้เรียกได้ว่า งอกงาม ดังนั้นนักปราชญ์ทางการศึกษาจึงกล่าวว่า การศึกษาคือ การงอกงาม หรือพูดอีกทีหนึ่งก็คือ การจัดประสบการณ์ที่ เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะได้ งอกงาม ขึ้นตามจุด ประสงค์ก็ได้

2. ปัญหาพื้นฐานที่ยังแก้ไขไม่ตกในการให้การ ศึกษาแก่ผู้เรียน

ผู้เรียนหรือนักเรียนแต่ละคน ย่อมจะแตกต่างกันอยู่ ไม่ใช่ในน้อยทั้งในทางร่างกาย ในทางกำลังปัญญา ในทาง นิสัยใจคอ ในเรื่องที่อยู่บ้านช่อง ในทางครอบครัวบิดา มารดา ในเรื่องความสามารถในการเรียน และอื่น ๆ กล่าวคือมี สิ่งที่เรียกว่า "ความแตกต่างระหว่างบุคคล" หรือที่เรียก เป็นภาษาอังกฤษว่า individual differences อยู่ เมื่อนักเรียน มาเข้าโรงเรียนก็จัดให้อยู่กันเป็นห้อง ๆ เช่น ห้องมัธยมหนึ่ง ห้องมัธยมสอง ฯลฯ แต่ละห้องมีนักเรียน 30 คนบ้าง 40 คนบ้าง บางห้องก็ใส่เข้าไปถึง 50 คนก็มี ในการสอนนักเรียน แต่ละห้องนั้นก็สอนหนังสือหรือตำราอย่างเดียวกัน ใช้เวลา ในการสอนเท่ากัน สอนโดยครูคนเดียวกัน ใช้วิธีสอนอย่าง เดียวกันใช้อุปกรณ์การสอนอย่างเดียวกัน ดูประจักษ์ว่านัก เรียนเหล่านั้นเหมือนกัน หรือประจักษ์ว่าเป็นคน ๆ เดียวกัน

และครูก็หวังจะให้นักเรียนสอบได้ดีทุกคนเช่นเดียวกันอีกด้วย

ตามความเป็นจริงแล้ว นักเรียนบางคนก็เรียนได้ เข้าใจดี บางคนก็รู้อ่าง ๆ ปลูก ๆ บางคนไม่เข้าใจเอาเสียเลย ถึงเวลาสอบไล่เข้า ก็ตกกันมาก ๆ มีได้ดีสมใจครูอยู่ไม่มากนัก ถ้าไม่ระมัดระวังให้ดีในเรื่องนี้ จะมีนักเรียนที่เรียนตก เต็มบ้านเต็มเมือง ก็จะเป็นอันครวญอย่างยิ่ง

ถ้าโรงเรียนสามารถจัดครูสอนเป็นรายตัวได้, ก็จะมีประโยชน์ เพราะจะได้เอาใจใส่อย่างเต็มที่ เช่น จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สมกับความสามารถและระดับปัญญาของผู้เรียน ได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะป็นในด้านวิชาการ, ด้านคุณธรรม, ศิลปกรรม และด้านทักษะต่าง ๆ ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ก็พอจะจัดให้เหมาะสมได้ ทำให้ให้นักเรียนแต่ละคนเหล่านั้น เข้าใจดีขึ้น และสอบไล่ได้ผลดีในปัจจุบันนี้โรงเรียนไม่อาจจะปฏิบัติดังกล่าวนั้น ได้อย่างเต็มที่ของแบ่งนักเรียนทั้งชั้น ออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ก็ไม่อาจจะช่วยรายตัวได้ทั่วถึงไม่อาจจะใช้หนังสือต่างกันออกไป และไม่อาจจะใช้เวลาเรียนแตกต่างกันออกไป บางโรงเรียนที่มีน้ำใจดี ก็อุทิศจัดสอน เพื่อปรับปรุงหรือซ่อมเสริม (remedial teaching) แลโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้ ยังเป็นเรื่องที่แก้ยังไม่ตก แต่ก็คงจะแก้ได้สักวันหนึ่งนี่

3. บุคคลหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน

เริ่มต้นทีเดียว เมื่อยังเป็นเด็ก ๆ อยู่ บิดามารดา หรือจะเรียกว่า ฝ่ายบ้าน เป็นผู้ให้การศึกษา กล่าวคือสั่งสอนและอบรม เมื่อโตขึ้นพอสมควรก็ส่งไปให้ โรงเรียน เป็นผู้ทำการสั่งสอนและอบรมแทนบ้าน จนพูดกันเสมอว่าโรงเรียนนั้นแท้ที่จริงก็เป็นส่วนต่อเติมของบ้าน (School is an extension of Home) นอกจากนี้แล้ว ทางศาสนาที่มีส่วนสำคัญในการอบรมคุณธรรมและศีลธรรมให้แก่ผู้เรียน บิดามารดา หรือฝ่ายโรงเรียนอาจจะพาผู้เรียนไปที่วัดหรืออาจจะนิมนต์พระมาอบรมโดยตรงที่โรงเรียนเป็นประจำ ก็ได้ หนึ่งในสังคม

หรือในสิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ ถ้ามีแต่ของที่ดีและเหมาะสมให้ผู้เรียนได้สัมผัสจะเป็นของภาครัฐ หรือของภาคเอกชนก็ตาม ก็ย่อมจะเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นการสนับสนุนการศึกษา หรือการรอกงามของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ในทางตรงกันข้าม ถ้าในสังคมมีแต่สิ่งที่เป็นอบายมุข ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยหรือว่ามีแล้ว, จะไม่ปฏิบัติตามก็ยังมี ขาดความเมตตาปรานี มีแต่การทำร้ายกัน ตัก ขโมย กัน ผิด ถูกเมียเขา หลอกหลวงคัมคูน และเสพของมีนเมาและยาเสพติดทั้งปวง ฯลฯ เช่นนี้แล้วการอบรมของฝ่ายบ้าน ฝ่ายโรงเรียน และฝ่ายศาสนา ก็จะไม่เกิดผลดี เพราะอำนาจของสิ่งแวดล้อมนั้น มันรุนแรงยิ่งนัก

โดยทั่ว ๆ ไป จะเห็นว่า ฝ่ายบ้าน ฝ่ายศาสนา และฝ่ายสังคม มักจะปล่อยให้ฝ่ายโรงเรียนแต่ผู้เดียว เป็นผู้สั่งสอนและ อบรม จึงทำให้เกิดปัญหาในสังคมอยู่อย่างมากมายเมื่อโลกทุก ๆ ฝ่ายทั้งสี่ฝ่าย มองเห็นภัยร่วมกัน และร่วมมือกันสั่งสอนอบรม อย่างเต็มที่แล้ว ก็ก็จะเกิดผลอย่างเต็มที่แก่การศึกษาในบ้านนั้นเมืองนั้นอย่างแน่นอน และจะต้องทำดังกล่าวนี้โดย ตลอดไป ถ้าระงับเสียเมื่อใด ผลร้ายก็จะเกิดขึ้นอีก

4. การศึกษาตลอดชีวิต

เมื่อเป็นดังกล่าวมานั้นแล้ว ก็แปลว่า การศึกษาของแต่ละคนนั้น จะต้องดำเนินไปตลอดชีวิต คือ 'Life - long Education.' จะระงักไม่ได้ จะเป็นการศึกษาแบบในระบบหรือแบบนอกระบบ หรือศึกษาโดยตนเองก็ตามว่าที่จริงแล้วบุคคลจะต้องศึกษาดังแต่ออกจากท้องแม่ตลอดไปจนลงสู่หลุมฝังศพ คือตั้งแต่กล่าวเป็นภาษาอังกฤษว่า 'From the womb to the tomb'

เรื่องการศึกษาตลอดชีวิตนี้ ถ้าจะพูดในเชิงปฏิบัติก็อาจจะพูดได้ว่า

- ก. ผู้ที่ยังไม่ได้เรียนเลขในชีวิตของเขา จะเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม เราจะต้องจัดให้เขาได้เรียน
- ข. ผู้ที่ออกจากสถานศึกษากลางคัน จะเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม เราจะต้องจัดให้เขาได้เรียนต่อไป

- ก. ผู้ที่เรียนสำเร็จแล้ว แต่เนื่องจากเหตุการณ์ในโลกหรือสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เกิดมีทักษะใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ทักษะที่ได้เรียนไว้ก่อน ๆ นั้น กลายเป็นสิ่งล้าหลังและใช้ไม่ได้อีกต่อไป ในกรณีเช่นนี้เราจะต้องจัดให้เขาได้เรียนใหม่ หรือเรียนเพิ่มเติม
- ข. ผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วในระดับสูง แต่เนื่องจากมีความรู้ใหม่ ๆ อันเป็นผลของการวิจัย ค้นคว้าและประดิษฐ์เกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็ว ทำให้ความรู้ที่ศึกษาใหม่หรือปรับปรุงตัวเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ หรือเริ่มศึกษาเล่าเรียนในแนวทางใหม่ไปเลย ก็ได้

5. ความเป็นเลิศทางการศึกษา

ในบางยุคบางสมัย สถานศึกษามีความเข้มงวดมาก ในการสั่งสอนและอบรม เช่น ให้นิเวศนาบังคับมาก ๆ แต่ละวิชาที่สอนในระดับที่ต่ำกว่ามาก ๆ มีเวลาเรียนสัปดาห์ละหลายชั่วโมง มีการอบรมความประพฤติและวินัยสม่ำเสมอ เวลาสอนใส่ก็เข้มงวดกวดขันในการให้คะแนนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้โดยหวังว่าจะได้เกิดความเป็นเลิศในการศึกษา แต่เมื่อปฏิบัติไปได้สักยุคหนึ่งก็ปรากฏว่าผู้ที่มีความเป็นเลิศนั้นมีจำนวนน้อย, นอกนั้นก็จะต้องจำขึ้นหรือตกออกจากสถานศึกษาไป ดังนั้นก็เกิดเอะใจว่าการให้ผู้เรียนตกมาก ๆ นั้น เป็นการสูญเสียเป้าหมายทางการศึกษา และในบ้านเมืองก็มีแต่ผู้ที่เรียนได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่น่าจะเป็นการดีสำหรับประเทศชาติเลย.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็พากันลดหย่อนการสั่งสอนและอบรมอย่างเข้มข้มนั้นเสีย มีสอนวิชาในระดับง่าย ๆ ลดเวลาเรียนแต่ละสัปดาห์หรือแต่ละปีลง ครูอาจารย์ก็บรรจุกจากผู้ที่มิขุณวุฒิไม่สูงนัก ฯลฯ เมื่อปฏิบัติอย่างหละหลวมมานาน ๆ เข้า ก็กลายเป็นอ่อนเปียก หรือละไปทิ้งระบบ พอสำนึกได้ว่าเกิดเหลวและขึ้นแล้ว ก็รีบกำหนดวิชาบังคับอย่างยากขึ้นอีก ถึงเวลาแต่ละวันและแต่ละปีให้มากขึ้น เพิ่มการบ้านให้มากขึ้น บรรจุกเฉพาะครูอาจารย์ที่มีวุฒิสูงเท่านั้น ฯลฯ เหมือนอย่างเดิมอีก

จะเห็นได้ว่าแกว่งไปแกว่งมาเหมือนลูกตุ้มนาฬิกา เมื่อแกว่งไปจนสุดทางซ้ายมือแล้วก็แกว่งกลับไปทางขวาจนสุดอีก แล้วก็แกว่งไปทางซ้ายมืออีก ฯลฯ เป็นอยู่เช่นนี้เรื่อย ๆ ไป เมื่อมองผลของการดำเนินการศึกษาแบบแกว่งไป - มาของลูกตุ้ม (swinging pendulum) ดังกล่าวแล้วนั้นจะเห็นว่า **จะได้ผู้เรียนที่เป็นเลิศไม่ถึคนนัก** ถ้าแกว่งไปในทางที่เรียนยากและเข้มงวด ก็ได้ผู้เรียนได้อย่างดีหรือเป็นเลิศเพียงไม่มากนัก, ตกกันเป็นส่วนมาก แต่ถึแกว่งไปในทางที่เรียนง่าย ๆ และไม่เข้มงวดก็เลยไม่ได้ผู้ที่เป็นเลิศเลย. เดิมทีคนชอบได้มากก็จริง แต่บุคคลเหล่านั้นก็ไม่เก่งจริง, มักจะปานกลาง (mediocre) กันทั้งนั้น คนที่มีสติปัญญาสูงก็ได้เรียนไม่สูงตามกำลังปัญญาของเขา ทำให้ไม่ได้ความเป็นเลิศในทางการศึกษาไปเสียอีก.

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจะทำอย่างไร จึงจะเกิดความเป็นเลิศทางการศึกษาขึ้นในสถานศึกษาหรือในประเทศชาติได้ ขึ้นแรกจะเห็นได้ว่าที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะมิได้คำนึงถึงปัญหาเรื่อง "ความแตกต่างระหว่างบุคคล" อันเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานแล้วแก่เอง การแก้ไขที่ตึ้นนั้นจะต้องมุ่งไปที่ปัญหานี้.

ปัจจุบันนี้ได้มีนักวิชาการการศึกษา ซึ่งเห็นว่าการใช้วิธีการแบบ "swinging pendulum" นั้นไม่อาจสร้างความเป็นเลิศทางการศึกษาขึ้นได้ ทางที่ตึ้นนั้น ควรจะใช้วิธีการแบบ "spiral staircase" คือการขึ้นบันไดเวียน คือให้ผู้เรียนทุกคนได้ขึ้นบันได และให้เวียนขึ้นไปให้สูงสุดเท่าที่ตนสามารถจะขึ้นได้ ทั้งนี้เป็นการ ยกระดับ ของทุก ๆ คนให้ขึ้นไปอย่างสูงสุด ตามความสามารถของแต่ละคน ใครเก่งมากก็ขึ้นได้สูงมากและ **ส่งเสริมเป็นรายตัวให้ขึ้นไปให้สูงสุดเลย** ใครถ้งน้อยหรือไม่ถ้งก็ **ส่งเสริมเป็นรายตัว** ให้เขาขึ้นไปให้สูงที่สุดที่เขาจะทำได้ เรียกว่าเป็นการยกระดับขึ้นทั้งโรงเรียนหรือทั้งชาติ ไม่มีใครตกหลังหรืออยู่ ระดับเดิม อย่างไ้แบบการแกว่งไป - มาของลูกตุ้มเลย.

เมื่อฟังดูแล้วก็แปลว่า **ต้องพิจารณาเป็นรายตัว (in-**

dividualization)

อนึ่งปัจจุบันนี้กำลังอยู่ในยุคคอมพิวเตอร์ (computer age) แล้ว การสอนเป็นรายตัว จึงเป็นของที่กระทำได้แล้ว กล่าวคือผู้เรียนแต่ละคนจะมีเครื่องคอมพิวเตอร์ประจำตัวของตัวเอง. ครูอาจารย์จะต้องจัดโปรแกรมสำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ของแต่ละคน ให้เหมาะสมกับความถนัดและระดับสติปัญญาของเขา. เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ผู้เรียนก็จะได้เรียนได้คล่องขึ้นเพราะตรงกับความสามารถของตัวและคงจะสอบได้ดีขึ้นมาก

คนที่กล่าวข้างต้นนั้นคือ “ความเป็นเลิศทางการศึกษา” ที่แท้จริง เป็นการแก้ปัญหา “ความแตกต่างระหว่างบุคคล” ให้ตกไป และเป็นการทำให้ทุกคนได้เรียนตรงตามความถนัดและสามารถของตน และเป็นการทำให้ทุกคนได้ประสบความสำเร็จ ในการยกระดับตนเองเท่าที่จะทำได้ จะไม่มีการ

สอบตกกลางคัน ใครเก่งมากก็ขึ้นถึงบันไดชั้นสูงสุด ใครเก่งน้อยก็อยู่บนบันไดชั้นลดลงมา แต่ได้ขึ้นสูงไปจากเดิมทุกคน.

ความเป็นเลิศนั้นย่อมมีอยู่หลายชนิดและหลายระดับ, มีไข่ม้อยู่เพียงอย่างเดียว. ผู้เรียนทุกคนจะต้องพบกับ ความสำเร็จ ในการเล่าเรียน เมื่อพูดอย่างนี้ก็ทำให้คิดถึงเจตนารมณ์ของนักการศึกษาที่กล่าวเป็นภาษาอังกฤษไว้นานแล้วว่า บุคคลทั้งปวงจะต้อง

- ก) Access to education (ได้รับการศึกษา)
- ข) Success in education (พบความสำเร็จ ในการศึกษา)
- ค) Benefit from education (ได้ประโยชน์ จากการ ศึกษา)

สาโรช บัวศรี